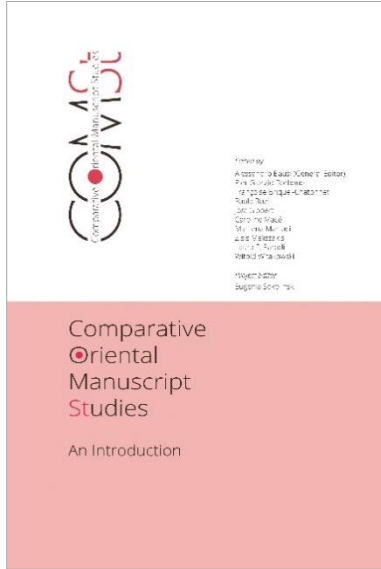

Bausi, A., Borbone, P. G., Briquel-Chatonnet, F., Buzi, P., Gippert, J., Macé, C., ... Sokolinski, E. (2015). *Comparative Oriental Manuscript Studies: An Introduction*. doi: 10.5281/zenodo.46784

Pınar Serdar Dinçer*

Book Review

Comparative Oriental Manuscript Studies: An Introduction

The most comprehensive introductory handbook on comparative Eastern manuscript studies existing today, "Comparative Oriental Manuscript Studies" (COMSt), published under the Research Networking Programme, was funded by the European Science Foundation from June 2009 to May 2014. Under favour of the five-year project, hundreds of academicians exchanged ideas about manuscript studies and research. They discussed different approaches and the opportunity was found to meet on common ground. The work, consisting of 677 pages, includes codicology, paleography, textual criticism, scientific organization, cataloging, and preservation, taking into account the increasing importance of

digitalization and positive sciences. In the book, manuscripts in various Eastern languages such as Turkish, Arabic, Armenian, Coptic, Ethiopian, Hebrew, and Slavic were analyzed with an interdisciplinary approach from a scientific perspective by myriad specialists such as linguists, historians, theologians, manuscript analysts, and analysts.

Günümüzde karşılaştırmalı Doğu el yazmaları çalışmaları hakkında en geniş kapsamlı giriş el kitabı, Araştırma Ağı Programı kapsamında yayımlanan "Karşılaştırmalı Doğu El Yazmaları Çalışmaları" (COMSt) Haziran 2009'dan Mayıs 2014'e kadar Avrupa Bilim Vakfı tarafından finanse edilmiştir. Beş yıllık proje sayesinde el yazması çalışmaları ve araştırmalarıyla ilgili yüzlerce akademisyen ile fikir alışverişinde bulunulmuş, farklı yaklaşımlar tartışılmış ve ortak bir zeminde buluşma fırsatı yakalanmıştır. 677 sayfadan oluşan eser; kodikoloji paleografisi, metinsel eleştiri, bilimsel düzenleme, kataloglama, koruma ve muhafaza etme konularını dijitalizasyon ve pozitif bilimlerin artan önemini göz önünde bulundurarak irdelemiştir. Kitapta, Türkçe, Arapça, Ermenice, Kıpti, Etiyopya, İbranice, Slavca gibi çeşitli Doğu dillerindeki el yazmaları bilimsel bir bakış açısıyla disiplinlerarası

* Dr. Öğr. Üyesi, Yozgat Bozok Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü. E-posta: pinar.serdar@gmail.com

Assistant Prof., Yozgat Bozok University, Faculty of Science and Literature, Department of History of Art, Turkey.

Geliş Tarihi - Received: 24.08.2020

Kabul Tarihi - Accepted: 14.09.2020

(dilbilimciler, tarihçiler, teologlar, el yazması uzmanları, analizciler gibi) karşılaştırmalı bir yaklaşımla analiz edilmiştir.

Çalışmanın odak noktası genel olarak “kitabın” bir alt türü, yatay ve dikey rulo ve rotulus dahil olmak üzere “kodeks”e el yazısıyla yazılmış kitap formları üzerinedir (s. 1). Genellikle “el yazması” terimi altında yer alan ostraca veya üzerine yazı yazılan diğer malzemeler kodeks benzeri kitapla örtüştüğü durumlarda dikkate alınmıştır.

Eserde her bölümün düzenlemesi farklıdır. Marilena Maniaci tarafından oldukça kapsamlı hazırlanan birinci bölüm (s. 70–266), kodikoloji konusunu ele almaktadır. Giriş kısmı malzemeler ve araçlar (1), kitap formları (2), kodeks yapımı (3), sayfanın düzeni (4), metin yapısı ve okunabilirlik (5), yazıcı, sanaçı ve atölyedeki sanaçı (6) ve ciltçilik (7) olmak üzere yedi ayrı başlık altında incelenmiştir. Daha sonra kendi alanındaki uzmanlar tarafından ele alınan on ayrı dilde yazılmış el yazmaları üzerine çalışmalar bulunmaktadır. Her dil ile ilgili kısım olabildiğince yedi alt başlıkta incelenmiştir. Böylece farklı geleneklerin karşılaştırılmasını sağlamıştır. Maniaci'nin giriş kısmında dile getirdiği gibi el yazmasının fiziksel özellikleri arasında yazı ve süslemeyle birlikte malzemesi ve yapısı, karşılaştırma için daha fazla ve doğrudan fırsatlar sunar, böylece el yazmasının “evrensel gramerinden” bahsedilebilir (s. 69).

Paola Buzi ve Marilena Maniaci tarafından düzenlenen ikinci bölüm (s. 267–320) paleografi alanıyla ilgilidir. Kısa olan girişte paleografik analiz yöntemini açıklar. Bununla birlikte paleografik çalışmaların amacı (sadece yazının biçimsel yönleri veya yazı kültürü sosyolojisi), ortak terminolojinin eksikliği ve karmaşıklığı farklı görüşler eşliğinde sunulmuştur. İlk bölümde olduğu gibi bu bölümde de dokuz farklı dilde üretilen el yazmaları paleografik açıdan ele alınmıştır. Kullanıcılar bu bölümdeki çalışmaları farklı gelenekler arasındaki ilişkiyi genel olarak değerlendirmek için kullanabilir. Ancak söz konusu bölüm karşılaştırma açısından diğer bölümlere nazaran zayıf kalmıştır.

Caroline Macé ve diğerleri tarafından düzenlenen üçüncü bölümde (s. 321–465) metinsel eleştiriye ve metin düzenlemesine değinmektedir. Bu bölümdeki ilk iki kısım neo-Lachmann'cı metinsel eleştirinin ilkelerine genel bir bakış sağlamakla birlikte konuyla ilgili bir yayın üretmek isteyenler için yararlı bir kılavuzdur. Üçüncü kısımda ise metin düzenlemesi üzerine yapılan incelemelerde edisyon üretimindeki zorluklara değinilen yirmi bir vaka incelemesi verilmiştir. Verilen vaka incelemeleri; türlerine, üretim koşullarına, belirli koleksiyon türlerine dahil edilmelerine, dilsel kayıtlara, diğer metinlerle ilişkilerine ve metinsel akışkanlığa göre seçilmiştir.

Dördüncü bölüm (s. 467-537) Paola Buzi ve Witold Witakowski tarafından düzenlenmiş olup, bölümde el yazmalarının kataloglanması kavramı ve uygulaması tartışılmaktadır. Kataloglama uygulamasının (Bölüm 4.1) genel olarak ele alınan tarihçesini, on bir dilde (Arapça, Ermenice, Kıpti, Geez dili, Gürcüce, Yunanca, İbranice, Farsça, Slavca, Süryanice ve Türkçe) (Bölüm 4.2) karşılaştırmalı kataloglama uygulamaları takip eder: Bu bölümdeki geri kalan dört kısım katalogların ve katalog girişlerinin üretilmesiyle ilgili pratik konularda bir rehber sunar. Burada farklı katalog türleri (Bölüm 4.3), el yazmalarının söz dizimsel tanımları (Bölüm 4.4), el yazmalarının fiziksel tanımları (Bölüm 4.5) ve dijital kataloglama uygulamaları (Bölüm 4.6) ele alınmaktadır.

Laura E. Parodi tarafından düzenlenen beşinci ve son bölümde (s. 539-581), etik konulara dikkat çekilerek eserlerin korunması ve muhafaza edilmesi konuları işlenmiştir. Koruma ilkeleri

ortaya konulduktan sonra bölümde koruma, muhafaza etme ve dijitalleştirme önerileriyle birlikte farklı hasar türlerinin kısa özeti sunulmuştur.

Eserde Yunanca el yazmalarına detaylı olarak yer verilmiştir. Genel giriş bölümünde Yunanca el yazması geleneğine çok kısa bir genel bakış sunulmakta, tarihleme, üretim ve güncel arşivleri vurgulanmaktadır (s. 51-54). İlk bölümde Yunanca el yazmalarının fiziksel özelliklerindeki eğilimleri özetler ve kodikolojik tanımların hazırlanması için bir kılavuz sunar (s. 187-207). İkinci bölümde ise Yunanca el yazmalarının paleografik açıdan tarihsel sürecine değinilmiş ve daha sonra paleografik özellikleriyle birlikte kataloglanmasından bahsedilmiştir (sayfa 297-306). Üçüncü bölümde yer alan vaka incelemeleri arasında Marie Cronier tarafından Bizans Dönemine tarihlenen Dioscorides'in revizyonu (s. 384-387) ve Lorenzo Cuppi tarafından Septuagint'in Vorlage'si (Septuagint'in ana İbranice metni) ve çevirileri (s. 388-391) ele alınmıştır. Son olarak dördüncü bölümde Yunanca el yazmaları kataloglarına kısa bir genel bakış sağlamakla birlikte kataloglama sorunlarına da değinilmiştir (s. 489-492).

Sonuç olarak esere yapılan katkılardan anlaşılacağı üzere çalışmanın kalitesi bilimsel standartları karşılamaktadır. Yapılan katkılar günceldir ve dijital gelişmeler de ihmal edilmemiştir. Bununla birlikte konuya ilgi duyan herkesin Doğu el yazması çalışmaları hakkında genel bir bakış açısı kazanacağını düşünüyorum. Bazen içinden çıkılamayacak kadar karmaşık bir alan olan el yazmaları çalışmaları için ilk kez tek bir ciltte Doğu el yazmaları özelinde kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır. Detaylı ve aynı zamanda toparlayıcı olan bu çalışma Doğu el yazmalarıyla ilgili güvenilir bir genel bakış sağlayan yararlı bir kaynaktır. Bu nedenle söz konusu alanda çalışanların arşivinde mutlaka bulunmalıdır.